

Gerard Ciołek.

Założenia ^{programowe} ~~projektowe~~ układu zieleni w Zakopanem.1. Wstęp.

Wytyczne do założeń ^{programowych} ~~projektowych~~ układu zieleni w Zakopanem stanowią opracowania projektu wstępnego z lutego 1956 r. ^{wykonane} ~~opracowane~~ przez Wojewódzką Pracownię Urbanistyczną w Zakopanem. Opracowania te stanowią w pewnej mierze próbę adaptowania ~~tego~~ w skali ^{obecnym} ~~istniejących~~ możliwości ^{gospodarki} ~~urbanistycznych~~ i technicznych dawniejszych koncepcji planistycznych Zakopanego, których autorem jest prof. Jan Chmielewski. ^{Jej prace} oraz liczne studia i badania, znane ~~nam~~ z szeregu publikacji oraz z wielu ~~umownych~~ wypowiedzi, stanowiły zasadniczy punkt wyjścia dla ustalenia generalnej koncepcji założeń. Podkreślenie tego faktu uważam za niezbędne, wobec wielkich zasług prof. Chmielewskiego dla ^{problemów planistycznych} ~~urbanistycznych~~ ^{Podhala, Zakopanego} ~~zakopiańskiego~~ i Tatrzańskiego Parku Narodowego.

2. Zasięg terytorialny opracowania.

Założenia ^{urbanistycznego} ~~programowe~~ obejmują strefę zainwestowania na obszarze około 1900 ha. Obszar ten określony jest granicami: od wschodu drogą Bystre-Pardołówka-Olcza, od południa drogą pod Regłami, ograniczającą Tatrzański Park Narodowy, od zachodu linią, biegnącą od doliny Za Bramką przez Krzeptówki, Szymoszkową do grzbietu Gubałówki i od północy grzbietem pasma Gubałowskiego i Furmanowej.

3. Podstawowe elementy krajobrazu. ~~urbanistycznego~~

Krajobraz kotliny zakopiańskiej, o kształcie zbliżonym do trójkąta, formują trzy zasadnicze masywy: od wschodu wzgórze An-

Należy pamiętać również o irradacji /zwiększeniu optycz-
nym/. Obiekty jasne na ciemnych tłach wydają się być większe
od swych rzeczywistych rozmiarów i odwrotnie, ciemne obiekty
na jasnych tłach wydają się być mniejsze. Stwierdził Grecy
robili kolumny naroznie trochę grubsze od pozostałych, uważa-
jąc, że te kolumny z wielu punktów widzenia znajdują się
na tej samej wysokości, w rezultacie czego wydają się być cień-
sze. Gdyby ich grubość równała się grubości pozostałych ko-
łum, wydawałyby się one ciśnieć od innych; kiedy zaś są grub-
sze, wówczas na skutek zwiększenia optycznego wydają się być
jednako pod względem grubości z pozostałymi kolumnami.

W związku z zagadnieniami malowania trzeba wspomnieć
o tak zwanym "ciegłym" barw. W pierwszej części książki była
już mowa o tym, że gdy dolna część ściany pomalowana jest na
kolor barwnej "lekki", nie góra, całość robi wrażenie takie,
że chciałoby się je zmienić. Podobny był też tam przykład z
barwą achromatyczną. To samo zachodzi przy zabarwieniu achro-
matycznym /rys. 58/. Przy umieszczeniu barwnej części
koloru na dole, a lekkiego na górze, takiego wrażenia już
się nie odnosi /rys. 59/. Przy malowaniu sufitu na kolor "ciężki"
"ciężki" uzyskuje się wrażenie jakby sufit przyśpieszył pomie-
czenie. To samo można zaobserwować przy malowaniu ciężkimi
barwami elementów nadwieszonych n.p. balkonów, gzymsów i scho-
dów.

Kiedy barwy ciężkie skupione są w jednej części fasady
budynku powoduje to przekłamania. Stąd wynika, że nieosta-
teczne "zrównoważenie" przy architektonicznym malowa-
niu tak, by brak równowagi został w nich wyeliminowany.
Można to osiągnąć odpowiednim rozłożeniem barw, nie tyle przez
wyzyskanie ich "ciężaru", ile ich agresywności i znuwalności.

Należy pamiętać również o irradacji /złudzeniu optycz-
nym. Obiekty jasne na ciemnych tłach wydają się być większe
od swych rzeczywistych rozmiarów i odwrotnie, ciemne obiekty
na jasnych tłach wydają się być mniejsze. Stworzyliśmy Grety
robili kolony narozne trochę grubszą od pozostałych, uwzględ-
niając, że te kolony z wielu punktów widzenia znajdują się
na tle jasnego nieba, w rezultacie czego wydają się być cień-
sze. Gdyby ich grubość równała się grubości pozostałych ko-
lon, wydawałyby się one ciśnieć od innych; kiedy zaś są grub-
sze, wówczas na skutek złudzenia optycznego wydają się być
jednokowe pod względem grubości z pozostałymi kolumnami.
W związku z zagadnieniami malowania trzeba wspomnieć
o tak zwanym "ciężarze" barw. W pierwszej części książki była
już mowa o tym, że gdy dolna część ściany pomalowana jest na
kolor bardziej "lekki", niż górna, całość robi wrażenie takie,
je chciałoby się je zmieni. Podany był też tam przykład z
barw achromatycznych. To samo zachodzi przy zabarwieniu achro-
matycznym /rys. 53/. Przy umieszczeniu bardziej ciemnego
koloru na dole, a lekkiego na górze, takiego wrażenia już
się nie odnosi /rys. 54/. Przy malowaniu sufitu na kolor "ciężki"
wyskakuje się wrażenie jakby sufit przysiadł pomiesze-
czeniu. To samo można zaobserwować przy malowaniu ciętkimi
barwami elementów nadwieszonych n.p. balkonów, gzymsów i scho-
dów.

Kiedy barwy ciętkie skupione są w jednej części ściany
budynku powoduje jej przekształcenie. Stąd wynika, że niedosta-
teczne "zrównoważenie" bryły architektonicznej można pomno-
żyć tak, by brak równowagi został w nich wyeliminowany.
Można to osiągnąć odpowiednim rozłożeniem barw, nie tyle przez
wyzyskanie ich "ciężaru", ile ich agresywności i zauważalności.

b. Zieleni osiedlowa.

Zieleni osiedlowa stanowi znaczny odsetek wysokiej Zieleni Zakopanego, po ponad 12% jej ogólnego arealku. W stosunku do powierzchni, objętej zabudową, zajmuje ona ponad 70%, będąc w ten sposób naturalnym uzupełnieniem brakującej w mieście zieleni publicznej i nadając Zakopanemu jego specyficzny charakter. Jest ona, pod względem wartości niejednolita i wykazuje na obszarze osiedla znaczne zróżnicowanie.

Zadrzewienie, towarzyszące staremu osadnictwu góralskiemu stanowi odrębną grupę, skupiającą się głównie wzdłuż ul. Kościeliskiej, Kasprusie i w licznych przysiółkach /Roje, Gładkie itd/. Zarówno skład dendrologiczny jak i ~~forma~~^{układ} zadrzewień wskazują na tradycyjne i zwyczajowe ~~przebiegi~~^{formy}, usasadnione względami środowiska geograficznego i społeczno-gospodarczego. Charakterystyczną cechą zadrzewień jest ich pasmowy układ wzdłuż granic parcel i gruntów, o znacznym nieraz zagęszczeniu drzew. Przeważają w nich jesiony, buki, modrzewie, olcha szara, jawory, jarzębiny, a więc mamy tu do czynienia z materiałem rodzimym, przynależnym do pierwotnego składu lasów tatrzańskich. /rys. 2/.

Wille i pensjonaty, wzniesione ~~w XIX wieku~~^{na przełomie XIX i XX} stulecia, posiadają ogrody, projektowane zazwyczaj przez zawodowych ogrodników i planistów, to też wyróżniają się układem i doбором materiału roślinnego. Znajdujemy w nich zarówno egzemplarze flory rodzimej, jak też i liczne importy: ~~wniesione z zagranicy~~ lipy, sosny czarne, wejmuty, tuje, ^{od}topole Ontario i Simoni, kasztanowce, trójigliczniki, ^{korhance}klony srebrzyste i inne. Z gatunków rodzimych chętnie stosowano w tych ogrodach drzewa, rosnące obecnie niemal wyłącznie w rezerwatach Tatr, a więc jodły, limby, cisy, koso-drzewinę itp. Zakłonenia te są jednak nieliczne i grupują się również w tych partiach Zakopanego, które były przedmiotem akcji

parcelacyjnej wzdłuż ulic: Sienkiewicza, Chałubińskiego, Zamoyskiego, na Antokówce, Kozińcu i Bystrem. Stan obecny tych ogrodów jest naogół zły, naskutek wieloletniego zaniedbania /rys. 3 i 4/.

Nowsze budownictwo mieszkalne z okresu międzywojennego oraz lat ostatnich, realizowane na drobnych ^{z reguły} ~~naogół~~ działkach, posiada ~~widnie~~ ^{niektóre} naogół zadrzewienie, a często ^{nie posiada go wcale.} ~~jest ono regularne~~ ^{nie posiada go wcale.} Niektóre parcele, powstałe przez stopniowe likwidowanie resztek zalesień np. pod Antokówką, wzdłuż potoku Foluszowego, przy drodze do Białego, w Księżym Lesie, wyzyskują resztki drzewostanu świerkowego lub wręcz stanowią wygolone ~~raz~~ enklawy w zwartych jeszcze lasach parcel niezabudowanych. (4)

C. Zielen przydrożna.

Zaledwie kilka ulic w Zakopanem posiada tzw. urządzonej zielen przydrożną. Ulica Kościuszki posiada ~~traw~~ ^{aleje} trawniki, na których rosną ładnie rozwinięte ~~smukłe~~ ^{aleje} jesionów; podobne, choć skromniejsze ciągi znajdują się przy ulicy Głowaldzkiej. Ulica Zamoyskiego posiada zadrzewienia, które stanowią fragmenty dawnych ogrodów willowych, włączonych przy regulacji i poszerzeniu ulicy w obręb zieleni publicznej. Wzdłuż starszych ulic miasta, jak Kościeliskiej, Nowotarskiej, Sienkiewicza zachowały się resztki dawnego zadrzewienia typu drogowego, włączonych z czasem w chodniki. /rys. 5/.

Pozostałe ulice i drogi posiadają zadrzewienie, będące najczęściej częścią składową obrzędnych zadrzewień parcel willowych i zagród wiejskich lub obrzety leśnych. Niektóre z nich jak np. fragmenty ul. Kościeliskiej, Sienkiewicza, Kasprusi, robią wrażenie ulic o bogatym zadrzewieniu własnym, inne są ubogie lub zupełnie огоłocone i wymagają odpowiednich w tym kierunku inwestycji /rys. 6/.

Emylio perla sztuki ogrodowej

Cel książki: Teoria i praktyka komponowania ogrodów i krajobrazu.
Budowa planu i jego realizacja

Wętki: architektura, planowanie ogrodu, historia sztuki, sztuka ogrodnictwa, amatorska.

Proszony materiał: Rozwiązania historyczne i współczesne, z uwzględnieniem uwag i uwag polskich.

Objętość: ok. 800 stron w 2 tomach

Ilustracje: kolorowe: 800
czarno-białe 400.

Format: 210 x 297.

Wydanie: pierwszy wydruk 31.XII.58
Terminy: całość pracy 30.VI.60.

Autory: E. Ciwka, L. Majorelli
W. Plapis, T. Symonowski
J. Chmielewski

d. Zieleń nadwodna.

Dość bogata sieć wodna omawianego obszaru stanowi zlewnię Białego Dunajca, który w swej górnej części nosi nazwę Cichej Wody, a od Zakopanego do Poronina - Zakopianki.

Zadrzewienie brzegów Cichej Wody w jej górnym biegu, aż do rejonu starego cmentarza jest bogate i malownicze. Tworzy ono szereg krajobrazowych partii o wielkich walorach plastycznych.

Natomiast dolny odcinek rzeki, a więc rejon Kamieńca, Tatarów, i szpitala miejskiego przedstawia obraz dewastacji, chaotycznej zabudowy, śmietnisk i zanieczyszczeń. Sytuacja wybrzeża i za jego zadrzewienia poprawia się dopiero w rejonie Harendy.

Cicha Woda przejmując z lewej strony szereg drobnych potoków, spływających ze zboczy Gubałówki. Potoki te płyną głębokimi wcięciami erozyjnymi i posiadają bogate zadrzewienie stromych brzegów o charakterze łęgowo-leśnym.

Dopływy prawobrzeżne składają się z kilku większych strumieni, prowadzących wody ze znaczniejszych dolin reglowych, jak z Doliny Za Bramką, Doliny Strątyńskiej, Białego, Kuźnic, Olczyskiej. Strumienie te mają łozyska, zdolne pomieścić znaczne przybory wód i w górnych swoich brzegach posiadają bogate zadrzewienie łęgowe, składające się z olchy szarej, jesionów, wierzb i świerczyny. Spadki podłużne są dość znaczne i wynoszą przeciętnie około 30 ~~%~~ ^o. Koryta ich, mimo iż przechodzą przez strefy zabudowy miejskiej, nie są uregulowane. Wyjątek stanowi potok Bystry, który ujęty w Kuźnicach jazami, płynie ~~W~~ ^{o odległości ok. 3,5 km} kanałem o kamiennej cembrowinie. Ta forma regulacji, jakkolwiek napóznór trwała i celowa, stanowi drastyczny przykład wadliwej zabudowy potoku w tym środowisku i krajobrazie, ^{a w odcinku} ~~nie opierają~~ się ~~na~~ ² niszczącemu działaniu wód powodziowych. Techniczną wadą tej budowli jest niewątpliwie brak skaskadowania profilu

Fresic : *Rajis in postawane*
np.

podłużnego i znaczne jego spadki na długich odcinkach. Pozatym szeroki pas nadbrzeży, nieurządzony i nieuporządkowany po przeprowadzonych robotach, stanowi obecnie rumowisko i śmietnik, a chaotyczna zabudowa niektórych odcinków powiększa nierzadko stan zaniedbania. Podobne uwagi nasuwają się przy ocenie niektórych odcinków potoku Olczyskiego, również ujętego w kamienne, półcylin-dryczne koryto.

Na osobną wzmiankę zasługuje potok Foluszowy, będący sztucznym odgałęzieniem Bystrego. Potok ten już w swej środkowej części jest właściwie kloaką, niosącą ścieki^z licznych zabudowań nadbrzeżnych. Niektóre odcinki jego są zasklepione, płynie bowiem pod kilkoma kamienicami. Stan zadrzewienia jego brzegów jest niski, natomiast zanieczyszczenie powietrza znaczne. Również środkowy i dolny bieg potoku Młyniska, aczkolwiek bogato zadrzewiony, jest dla okolicznych parcel miejscem zwałki śmieci i odpadków.

Problem zanieczyszczenia wód zakopiańskich jest niewątpliwie problemem alarmującym, zarówno ze względów estetycznych, jak przede wszystkim ze względów sanitarnych. Przyczyn tego drastycznego zjawiska szukać należy przede wszystkim w braku odpowiednio zorganizowanego zakładu oczyszczania miasta.

e. Cmentarze.

Zakopane posiada dwa cmentarze. Stary cmentarz przy ul. Kościeliskiej, o bogatym drzewostanie, ~~przebiega~~ ^{obecnie nie czynny} mieści groby licznych zasłużonych dla Zakopanego i Tatr. Obejmuje on obszar ok 0,6 ha. Malowniczo położony na cyplu, na Cichej Wodzie, stanowi wraz z drewnianym kościółkiem fragment tzw. zabytkowej dzielnicy Zakopanego. /rys. 9/

Cmentarz nowy, niezbyt korzystnie usytuowany na krawędzi tarasu, powyżej sąsiadującej zabudowy mieszkalnej, posiada drzewostan młody. Z uwagi na szczupłość terenu i wadliwą lokalizację

Twórcy

Dzieła

powinien być zamknięty i zastąpiony cmentarzem o lepszych warunkach ^{sanitarnych} ~~urbanistycznych~~ i kompozycyjnych.

4. Role, łąki i pastwiska.

Stosunkowo duży areał pól ornych, łąk i pastwisk stanowi zaplecze dawnego układu osadniczego, grupującego się pasmowo wzdłuż cieków wodnych. Otwarta przestrzeń tych terenów, ważna dla sportu narciarskiego /Lipki, Antołówka, Choćkowskie, Grądkie, polany pod reglami/, posiada lokalne zadrzewienia, tak charakterystyczne dla Podhala. ✓ System tych zadrzewień opiera się o pasma, biegnące wzdłuż granic własności lub granic fizjograficznych. Nie tworzą one szpalerów, lecz luźno rozmieszczone pasemka i grupy jesionów, jaworów, olch, wierzb, świerków i modrzewi, przydając malowniczości i uroku krajobrazowi./rys. 10/.

Na uwagę zasługuje centralnie w stosunku do obszaru miejskiego położona Równia Krupowa, o kapitalnej panoramie na góry, ujęta z dwóch stron zabudową i zadrzewieniami ulic Krupówki i Sienkiewicza. Obszar ten stanowi najcenniejszą, wolną enklawę od zabudowy enklawę Zakopanego, o ogromnych perspektywach kompozycyjnych dla przyszłej rozbudowy i przebudowy uzdrowiska.

9. Lasy.

Obecne zalesienie terenów zakopiańskich stanowi pozostałość po dawnym stanie posiadania. Obszary zwartych masywów leśnych zalegających zbocza Cabałówki lub "wyciekających" wraz ze strumieniami z dolin tatrzańskich, uległy znacznemu uszczupleniu na rzecz terenów uprawnych i budowlanych. Szczególnie niszczące działanie wykazała akcja parcelacyjna niektórych terenów leśnych, tnąca żywy organizm drzewostanów w strzępy, jak to widać pod Antołówką, na Bystrem, przy drodze do Białego i w Księżym Lesie.

Elementy kompozycji artystycznej

Wstęp . Artykuł zbiorny,

ahra

ahweolukit

aleja

W zachowanym areale leśnym wyróżnić się dają następujące ważniejsze kompleksy: 1. zespół gubałowski, malowniczo rozczłonkowany polanami i enklawami upraw rolnych; 2. las na Antołówce, zdewastowany; 3. grupy leśne, sąsiadujące z parkiem narodowym i wybiegające klinami ku północy: z Kuźnic ku Antołówce, wzdłuż potoku Białego, Strątyńskiego i potoku z Za Bramki. Grupy te łączą się z niektórymi ciągami zieleni nadwodnej, wskazując na swój pierwotny zasięg. Prawie 100% drzew stanowi w nich świerk.

h. Nieużytki.

Na stosunkowo duży odsetek nieużytków składają się zarówno tereny, będące nieużytkami pochodzenia naturalnego, jak i te, które się nimi stały w wyniku wadliwej gospodarki gospodarki ludzkiej. W pierwszej kategorii mieszczą się wszelkie strome stoki, skarpy i urwiska, kamieńce nadwodne i rumowiska żwirowe, grunty podmokłe i zabagnione. Do kategorii drugiej zaliczyć należy tereny, sąsiadujące z kiedyś wykonywanymi robotami wodnymi /np. brzegi potoku Bystrego/ drogowymi /nieuporządkowane pobocza i sąsiedztwa wielu dróg i ulic/, liczne, najczęściej nad potokami zlokalizowane śmietniki i tereny zwalki gruzu i ziemi, tzw. tereny bezpańskie, o zniszczonej szacie roślinnej i zrytej powierzchni, niezagospodarowane poręby leśne, opuszczone kamieniołomy etc. Ten typ nieużytków występuje na terenie Zakopanego powszechnie i to najczęściej w sąsiedztwie ważnych arterii komunikacyjnych lub głównych obiektów usługowych np. sąsiedztwo Ronda i drogi do Kuźnic, drogi do Skoczni, ulicy Chałubińskiego, szosy do Poronina, tereny Parcel Urzędniczych, sąsiedztwo poczty, Muzeum Tatrzańskiego, stacji kolejki na Gubałówkę itd. Jeżeli do tego dodać złe stany płotów i ogrodzeń, zniszczone chodniki, wydeptane na przekaj ścieżki na gruntach uprawnych lub budowlanych, jasnym się staje że jedy-

ne w Polsce uzdrowisko wysokogórskie robi ~~mu~~ przynębiające wrócenie opuszczenia i ~~destrukcji~~ ^{destrukcji}, nie znajdującego zresztą obiektywnego usprawiedliwienia.

5. Składowy gatunkowy zadrzewień

Według inwentaryzacji drzew Zakopanego, wykonanej w 1940 r. przez prof. K. Steckiego, obejmującej wprawdzie część miasta, można z pewnym przybliżeniem określić procentowy udział poszczególnych gatunków i odmian drzew w ogólnym bilansie zieleni osiedlowej. Z zestawienia tego wyłączone są tereny kultur leśnych.

świerk	1230 szt	28,0%	jodła	10	0,2%
jesion	1040	23,8	klon jesionol.	10	0,2
olcha szara	620	14,1	kosodrzewina	10	0,2
jawor	300	6,8	sosna wejmuta	10	0,2
jarząbina	150	3,4	topola włoska	10	0,2
buk	150	3,4	wierzba siwa	10	0,2
lipa drobnolistna	110	2,5	brzoza czarna	5	0,1
modrzew	110	2,5	brzoza omsz.	5	0,1
wierzba krucha	70	1,6	cyprysyk	5	0,1
limba	70	1,6	głóg	5	0,1
lipa szerokolist.	60	1,3	grab	5	0,1
brzoza brodawk.	40	0,9	jałowiec	5	0,1
klon	40	0,9	jałowiec sawina	5	0,1
sosna pospolita	40	0,9	jarząb mączny	5	0,1
osika	30	0,7	jarząb szwedzki	5	0,1
rokitnik	30	0,7	jodła Douglassi	5	0,1
sosna czarna	30	0,7	klon srebrzysty	5	0,1
topola Ontario	30	0,7	korkowiec	5	0,1
kasztanowiec	20	0,4	topola biała	5	0,1
olcha	20	0,4	topola Simoni	5	0,1
świerk srebrzysty	20	0,4	trójglicznia	5	0,1
tuja	20	0,4	trzmielina	5	0,1
wiąz górski	20	0,4	wierzba alaska	5	0,1
czerecha	10	0,2	wiśnia	5	0,1
dąb	10	0,2	podkreślone są gatunki		
jabłoń	10	0,2	rodzime.		

Zestawienie powyższe wskazuje, że około 90% drzewostanu zieleni osiedlowej stanowią drzewa, przynależne do świata roślinnego Tatr i Podtatrza, co z punktu widzenia ekologicznego jest zjawiskiem prawidłowym.

1.1.1.

1.1.2.

1.1.3.

1.1.4.

1.1.5.

1.1.6.

1.1.7.

1.1.8.

1.2.0.

1.3.1.

1.3.2.	35.0	807	485	4951.85	156	1388.40	156	1053.00
--------	------	-----	-----	---------	-----	---------	-----	---------

1.3.3.	35.0	807	485	4951.85	156	1388.40	156	1053.00
--------	------	-----	-----	---------	-----	---------	-----	---------

1.4.0.

1.5.0.

1.6.0.

1.7.1.

1.7.2.

1.7.3.

1.7.4.

Projekt techniczny dla 10 ha 2033 godz

2.1.0.

2.2.1.

2.2.2.

2.2.3.

2.2.4.

2.2.5.

2.2.6.

2.2.7.

2.3.0.

6. Bilans terenowy.

W strefie zainwestowania występują następujące rodzaje użytkowania terenu:

rodzaj użytkowania	obszar w ha	% og.pow.
zabudowa mieszk.społ.i usług.	około 150	7,80
drogi kołowe i piesze	45	2,37
tereny kolejowe	15	0,79
wody	15	0,79
parki i zieleńce	5	0,26
zielen osiedlowa	110	5,80
zielen przydrożna	10	0,50
zielen nadwodna	35	1,93
cmentarze	5	0,26
pola, łąki, pastwiska	1130	59,40
las	340	18,00
nieużytki	40	2,10
razem	1900 ha	100,00 %

W bilansie tym tereny będące pod zielenią wysoką obejmują około 500 ha co stanowi ok. 26,30 % ogólnego obszaru. W przeliczeniu na 1 mieszkańca daje to wskaźnik stosunkowo wysoki, a mianowicie: $5.000.000 \text{ m}^2 : 25.000 = 200 \text{ m}^2/\text{mk}$.

Statystyka ta wypada niecoinaczej w obszarze strefy osiedleńczej Zakopanego, która zajmuje około 850 ha.

rodzaj użytkowania	obszar w ha	% og.pow.
zabudowa mieszk.społ. i usług.	około 140	16,26
drogi kołowe i piesze	40	4,50
tereny kolejowe	15	1,64
wody	10	1,17
parki i zieleńce	5	0,59
zielen osiedlowa	100	11,70
zielen przydrożna	10	1,17
zielen nadwodna	25	2,84
cmentarze	5	0,59
pola, łąki, pastwiska	415	48,54
las	60	7,05
nieużytki	35	4,12
razem	850 ha	100,00%

Zielen wysoka na tym obszarze wynosi około 215 ha = 25,1% dając wskaźnik ok $85 \text{ m}^2/\text{mk}$.

1.1.1.

1.1.2.

1.1.3.

1.1.4.

1.1.5.

1.1.6.

1.1.7.

1.1.8.

1.2.0.

1.3.1.

1.3.2.	35.0	807	485	4951.85	156	1388.40	156	1053.00
--------	------	-----	-----	---------	-----	---------	-----	---------

1.3.3.	35.0	807	485	4951.85	156	1388.40	156	1053.00
--------	------	-----	-----	---------	-----	---------	-----	---------

1.4.0.

1.5.0.

1.6.0.

1.7.1.

1.7.2.

1.7.3.

1.7.4.

Projekt techniczny dla 10 ha 2033 godz

2.1.0.

2.2.1.

2.2.2.

2.2.3.

2.2.4.

2.2.5.

2.2.6.

2.2.7.

2.3.0.

Oba wskaźniki są wprawdzie wyższe od obowiązujących norm dla kategorii miast do 50 tys. mieszkańców, który wynosi $19,5m^2$ lecz nieprawidłowy jest skład procentowy różnych typów zieleni, a wręcz niski jest % zieleni publicznej, wynoszący ok $1m^2/mk$, przy $10m^2/mk$ normy obowiązującej dla tej kategorii miast.

7. Ocena ogólna, ~~stanu~~ istniejącego

Mimo wielu ujemnych momentów, wskazanych w analizie opisowej, ocenę ogólną problemów zielonych Zakopanego można potraktować optymistycznie. Na zajęcie takiego stanowiska upoważniają następujące fakty:

a. Prawidłowe rozmieszczenie podstawowych kompleksów leśnych, ciągów wodnych i przestrzeni otwartych w stosunku do układu osiedleńczego i głównej sieci komunikacyjnej.

b. Istnienie dużych rezerw terenowych, pozwalających na prawidłowe bilansowanie poszczególnych kategorii użytkowania obszarów i wprowadzenie brakujących elementów zieleni, wody i terenoplastyki.

c. Mały stopień uzbrojenia technicznego ^{istniejącej} ~~istota i~~ ^{infrastruktury} ~~infrastruktury~~ jego w osiedlach towarzyszących umożliwia podjęcie szeregu niezbędnych inwestycji technicznych, odpowiadających ^{aktualnym} ~~wymaganiom~~ potrzebom ~~infrastruktury~~, bez obawy zmiany lub likwidacji niezamortyzowanego jeszcze kapitału.

d. Istnienie możliwości wprowadzenia dużego asortymentu prostych i łatwych w realizacji zabiegów porządkowych i kosmetycznych, nawet o charakterze doraźnym i natychmiastowym. ~~wymaganiom~~

P R O G R A M

2 wydania pracy p.t.

O G R O D Y P O L S K I E .

	fot.	rys.	str.
<u>Przedmowa do 2 wydania.</u>	-	-	1
<u>Wstęp.</u>	-	-	2
<u>Rozdział I. Ogrody Średniowiecza</u>			
Problemy: najstarsze uprawy roślin ogrodowych, ogrodnictwo wiejskie, kult drzew i roślin, wpływ świata antycznego, kontakty ze Wschodem, mit raju, tan-			
Teoria: teoretycy średniowieczni, obcy i polscy.			
Typy: ogrody klasztorne, cenobijne i eremickie, ogrody zamkowe, letnie rezydencje, zwierzyńce.			
Schematy układów: ogrody kwaterowe, układy samorodne.			
Elementy kompozycji - przestrzenne: wirydarz, hortus conclusus, łąka kwietna, zielnik, sad i warzywnik, kwatera, grzęda; wodne: studnie, sadzawki i stawy, płyńki i fosy: fontanny. budowlane: altany i pergole, ogrodzenia, roślinne: drzewa użytkowe i ozdobne, naturalne i formowane, krzewy i kwiaty, zioła.	40	20	40
<u>Rozdział II. Ogrody Odrodzenia</u>			
Problemy: przemiany światopoglądowe, kult sielskości, poczucie piękna krajobrazu, prądy laickie. raj ziemskich rozkoszy,			
Teoria: teoretycy obcy i polscy, ogrodnicy włoscy, wpływy francuskie i holenderskie, nurt postępowy i tradycyjny, cechy odrębności.			
Typy: ogród zamkowy klasztorne. ogród zamkowy, ogród dworski, wille podmiejskie i wiejskie, zwierzyńce.			
Schematy układów: założenia regularne i samorodne, ogrody płaskie i tarasowe, układy kwaterowe.			
Elementy kompozycji			
prześcienne: kwatera, wirydarz, bindaż, las, sad, warzywnik, zielnik, zwierzyńce. wodne: sadzawki i stawy, fosy i kanały, fontanny i źródła, wyspy. terenowe: tarasy i skarpy, kopce. budowlane: willa, altana, pergola, loggia grota, ogrodzenia, plastyka i sprzęt. roślinne: materiał swojski i importowany			

8. Rozważanie koncepcyjne i programowe

Jak wynika z części analitycznej opracowania, istniejące elementy przyrodzone terenu, jak: zespoły leśne, pola, łąki i pastwiska, cieki wodne i rzeźba terenu stanowią dostateczny materiał dla ustalenia programu i planistycznej koncepcji ~~kompozycyjnych elementów~~ układu zieleni, zarówno w skali całego obszaru zainwestowania, jak też i dla strefy miejskiej. Wielką pomocą w tym względzie jest istnienie stosunkowo dużych rezerw terenowych, pozwalających na prawidłową budowę planu. Podstawowym zadaniem wytycznych jest określenie treści użytkowych i formy poszczególnych ~~zadaniach~~ ^{zielonych zespołów} przestrzennych w nowym organizmie. Dalszym zadaniem jest określenie sposobu i stopnia rehabilitacji i aktywizacji tych terenów zielonych, które są w stanie zdewastowania lub zupełnego zniszczenia. W zakres niniejszego opracowania wchodzi również zagadnienie szczegółów kompozycyjnych i technicznych dla poszczególnych kategorii rozwiązań.

^{obszarów} Układ ~~zadani~~ i ciągów zieleni Zakopanego uwarunkowany jest ^{potrzebami oraz} nie tylko lokalnymi możliwościami użytkowania terenu, ale też powinien spełniać określone zadania i funkcje w stosunku do swojego otoczenia. Sąsiedztwo z Tatrzańskim Parkiem Narodowym /TPN/, w którym obok gospodarki rezerwatowej aktywnie występuje zagadnienie sportu i turystyki wysokogórskiej, postuluje dla koncepcji zieleni miejskiej specyficzne zadanie, w którym jednocześnie występować musi problem strefy ochronnej między TPN a miastem oraz zadanie prawidłowego powiązania układu urbanistycznego z głównymi bramami wlotowymi w góry.

9. Problemy lokalne.

W obrębie strefy miejskiej na pierwszy plan wysuwa się zagadnienie aktywizacji doliny Cichej Wody. W tym rejonie należałoby dążyć do ~~wytworzenia~~ stworzenia kilku zbiorników, które stałyby się kręgosłupem wielkiego pasma parkowego, stano-

prof. dr Gerard Ciołek
W-wa Kopiańska 26 m 17
tel. 22.03.09

Warszawa 30.VII.58

P R O G R A M

2 wydania pracy p.t.

O G R O D Y P O L S K I E .

	fot.	rys.	str.
<u>Przedmowa do 2 wydania.</u>	-	-	1
<u>Wstęp.</u>	-	-	2
<u>Rozdział I. Ogrody Średniowiecza</u>			
Problemy: najstarsze uprawy roślin ogrodowych, ogrodnictwo wiejskie, kult drzew i roślin, wpływ świata antycznego, kontakty ze Wschodem, mit raju, tan-			
Teoria: teoretycy średniowieczni, obcy i polscy.			
Typy: ogrody klasztorne, cenobijne i eremickie, ogrody zamkowe, letnie rezydencje, zwierzyńce.			
Schematy układów: ogrody kwaterowe, układy samorodne.			
Elementy kompozycji - przestrzenne: wirydarz, hortus conclusus, łąka kwietna, zielnik, sad i warzywnik, kwatera, grzęda; wodne: studnie, sadzawki i stawy, płyńki i fosy: fontanny. budowlane: altany i pergole, ogrodzenia, roślinne: drzewa użytkowe i ozdobne, naturalne i formowane, krzewy i kwiaty, zioła.	40	20	40
<u>Rozdział II. Ogrody Odrodzenia</u>			
Problemy: przemiany światopoglądowe, kult sielskości, poczucie piękna krajobrazu, prądy laickie. raj ziemskich rozkoszy,			
Teoria: teoretycy obcy i polscy, ogrodnicy włoscy, wpływy francuskie i holenderskie, nurt postępowy i tradycyjny, cechy odrębności.			
Typy: ogród zamek klasztorne, ogród zamkowy, ogród dworski, wille podmiejskie i wiejskie, zwierzyńce.			
Schematy układów: założenia regularne i samorodne, ogrody płaskie i tarasowe, układy kwaterowe.			
Elementy kompozycji			
prześcienne: kwatera, wirydarz, bindań, las, sad, warzywnik, zielnik, zwierzyńiec.			
wodne: sadzawki i stawy, fosy i kanały, fontanny i źródła, wyspy.			
terenowe: tarasy i skarpy, kopce.			
budowlane: willa, altana, pergola, loggia			
grota, ogrodzenia, plastyka i sprzęt.			
roślinne: materiał swojski i importowany			

wiącego przejście od terenów miejskich w strefę parku leśnego na zboczach Gubałówki. Uzasadnieniem dla tej koncepcji jest proponowany przebieg arterii tranzytowej W-Z, która stanowiłaby integralną część skrajową założenia. Trasa ta, przebiegająca obok stacji kolei linowej, stanowiłaby punkt wyjścia dla innych tras wyciągów, niezwydnych w dalszej przyszłości.

Wolna przestrzeń Równi Krupowej stanowi kapitalny ^{teren} ~~obszar~~ dla zorganizowania wielkiego śródmiejskiego centrum parkowego ujętego w ogulwary i reprezentacyjną zabudowę typu uzdrowiskowego. Park ten powinien posiadać bezpośrednie powiązanie z pasmem parku nad Cichą Wodą i dalej z parkiem leśnym na stokach Gubałówki. W kierunku południowym należałoby szukać powiązania z rejonem skoczni pod Krokwią.

Innym problemem jest powiązanie układu miejskiego z pasmem Gubałowskim, którego główną treścią są funkcje wczasów i wypoczynku. Świetne warunki nasłonecznienia i widokowe predysponują ten obszar dla organizacji wielkiego parku wypoczynku biernego, w skład którego wchodziłyby również odpowiednio usytuowane osiedla wczasowe, a w jego wschodniej części /rejon Furmanowej/ tereny dla lecznictwa. Podobne choć w mniejszej skali zadania pełnić może pasmo antożowskie.

Drugim szerokim ciągiem zieleni o kierunku południkowym jest przestrzeń Lipek, która posiada realne możliwości bezpośredniego powiązania z parkiem nadwodnym i stanowi przejście do masywu Księżego Lasu oraz do wlotu doliny Strątyńskiej. Przestrzeń ta powinna być utrzymana w charakterze krajobrazu naturalnego, jej główne funkcje to teren narciarstwa dla początkujących.

Przez centrum układu miejskiego powinna przebiegać w kierunku wschód-zachód szerokie pasmo zielone, łączące park leśny na Antożówce, założenie Równi Krupowej, centralny plac miejski, istniejący park miejski z przestrzenią Lipek i dalej ku zachod-

P R O G R A M

2 wydania pracy p.t.

O G R O D Y P O L S K I E .

	fot.	rys.	str.
<u>Przedmowa do 2 wydania.</u>	-	-	1
<u>Wstęp.</u>	-	-	2
<u>Rozdział I. Ogrody Średniowiecza</u>			
Problemy: najstarsze uprawy roślin ogrodowych, ogrodnictwo wiejskie, kult drzew i roślin, wpływ świata antycznego, kontakty ze Wschodem, mit raju, taxa-			
Teoria: teoretycy średniowieczni, obcy i polscy.			
Typy: ogrody klasztorne, cenobijne i eremickie, ogrody zamkowe, letnie rezydencje, zwierzyńce.			
Schematy układów: ogrody kwaterowe, układy samorodne.			
Elementy kompozycji - przestrzenne: wirydarz, hortus conclusus, łąka kwietna, zielnik, sad i warzywnik, kwatera, grzęda; wodne: studnie, sadzawki i stawy, płyńki i fosy: fontanny. budowlane: altany i pergole, ogrodzenia, roślinne: drzewa użytkowe i ozdobne, naturalne i formowane, krzewy i kwiaty, zioła.	40	20	40
<u>Rozdział II. Ogrody Odrodzenia</u>			
Problemy: przemiany światopoglądowe, kult sielskości, poczucie piękna krajobrazu, prądy laickie. raj ziemskich rozkoszy,			
Teoria: teoretycy obcy i polscy, ogrodnicy włoscy, wpływy francuskie i holenderskie, nurt postępowy i tradycyjny, cechy odrębności.			
Typy: ogród zamk klasztorne, ogród zamkowy, ogród dworski, wille podmiejskie i wiejskie, zwierzyńce.			
Schematy układów: założenia regularne i samorodne, ogrody płaskie i tarasowe, układy kwaterowe.			
Elementy kompozycji			
prześczerzenne: kwatera, wirydarz, bindaż, las, sad, warzywnik, zielnik, zwierzyńiec.			
wodne: sadzawki i stawy, fosy i kanały, fontanny i źródła, wyspy.			
terenowe: tarasy i skarpy, kopce.			
budowlane: willa, altana, pergola, loggia			
grota, ogrodzenia, plastyka i sprzęt.			
roślinne: materiał swojski i importowany			

dowi wchodzące po przekroczeniu ul. Kościeliskiej w rejon Szymoszkowej na pld.-zach. stoki Gubałówki. Południowym odpowiednikiem tej łącznicy, niezależnie od drogi pod reglami byłaby projektowana trasa, idąca z Jaszczurówki przez siodło między Antołówką i Kosińcem, przez rejon skoczni pod Krokwią, las na Wierszykach, Małe Żywczzańskie, Księży Las i, łącząca się w rejonie Skibówek z trasą poprzednio wymienioną.

Załączony szkic programowy układu zieleni wykazuje pewne odchylenia w przebiegu niektórych tras komunikacyjnych oraz w rozmieszczeniu i zasięgu terenów budowlanych w stosunku do wspomnianego projektu wstępnego Pracowni Urbanistycznej. Różnice te są rezultatem spojrzenia na te elementy planu urbanistycznego od strony problematyki zielonej; ~~zamiast linii komunikacyjnych~~

10. Parki naturalne.

W ich obręb wchodzi przede wszystkim południowe zbocza pasma Gubałowskiego, z wyłączeniem częściowym enklaw, przeznaczonych dla zabudowy mieszkalnej oraz terenów łecznictwa. Nie należy przewidywać większych zmian w układzie powierzchni leśnych, poza niezbędnymi korekturami przebiegu niektórych lizier, zbyt geometrycznie ukształtowanych. Wprowadzić należy w tym obszarze niezbędną sieć dróg pieszych o charakterze spacerowym oraz skorygować i uzupełnić sieć tras narciarskich. Przewidzieć należy budowę conajmniej dwóch nowych wyciągów linowych na zachód od istniejącej kolejki. Liczyć się również należy z budową grzbietowej autostrady o kierunku Witów-Bukowina, jako fragmentu zdawna projektowanej Drogi Karpackiej. Wśród drobniejszych inwestycji należałoby przewidzieć wyposażenie terenu w trwałe ławki, zlokalizowane w eksponowanych punktach widokowych oraz budowę prymitywnych lecz ~~ixaxax~~ trwałych mostków i wiaduktów przez potoki i debry. Należy również poddać rewizji zagadnienie upraw rolnych, dążąc do wprowadzenia gospodarki hodowlanej na tym obszarze.

Park leśny na Antołówce, jako sąsiadujący bezpośrednio z terenami o intensywnej zabudowie, powinien w swym charakterze zbliżać się do typu parku miejskiego i poza niezbędnym wyposażeniem w sieć drotną i inne urządzenia parkowe, można by przewidywać dla niego również sieć oświetleniową. Wobec złego stanu zarzewienia, należy się liczyć z dużymi nakładami dla zmiany i uzupełnienia szaty roślinnej. W kierunku południowym park ten powinien łączyć się z terenami narciarskimi dla młodzieży i dalej, poprzez Kozaniec i ~~dolne~~ rejony Bystrego wejść w bezpośredni kontakt z resztkami obszarów leśnych, przy drodze do Kuźnic, które też powinny zmienić swój dotychczasowy charakter częściowych nieużytków.

W obrębie pasa izolacyjnego, oddzielającego strefę miejską od terenów Parku Narodowego, mieści się w jego wschodniej części zespół założeń sportowych, ^(niezależnie planowanych) z których tylko Skocznia pod Krokwią ma charakter publiczny. W związku z tym przewidzieć należy organizację sieci komunikacyjnej dla rejonu skoczni, w odpowiednim dystansie, pozwalającą na prawidłową obsługę ruchu dla rzędu 20-30 tys widzów, licząc się jednocześnie z dużą ilością pojazdów samochodowych. Sąsiadujący z tym terenem las na Wierszykach jak też i otwarta przestrzeń na połud. od Małego Żywczańskiego powinien stanowić również park naturalny, z tendencjami do możliwie daleko idącego ograniczenia zabudowy mieszkalnej. Sieć dróg parkowych ograniczyć należy do niezbędnych powiązań z wyłotem doliny Białego i z przejściami w kierunku doliny Strążyskiej. Zabezpieczyć należy dogodne tereny narciarskie na północnych stokach Wierszyków i w pasie pod reglami. Podmokły charakter gruntów na w sąsiedztwie Małego Żywczańskiego predystynuje te tereny dla upraw łąkowych. Dalej ku zachodowi, po przekroczeniu potoku Młyniska rozciąga się małowniczy zespół lasu Księżego Lasu z polaną Buńdówką i Mikoczowe Wykroty, które powinny stanowić zachodni fragment strefy otuliny Parku Narodowego, również w charakterze naturalnego parku leśno-łąkowego, z niezbędną siecią dróg, kawk i innych urządzeń.

II. Parki urządzone.

Rozciągający się po obu brzegach Cichej Wody park "Wodny" powinien większość swojego obszaru mieścić na lewym brzegu rzeki, t.j. na południowym skłonie Gubałówki, z możliwością częściowego przekroczenia autostrady. Walory kompozycyjne terenu, zarówno kameralne jak i panoramiczne nie wymagają uzasadnienia. W razie realizacji systemu drobnych zbiorników walory te wzrosłyby wielokrotnie. Wyposażenie terenu należy przewidzieć jako

parku pełne, tj. trwałe drogi i ścieżki ogrodowe, ławki, oświetlenie, drobne usługi, mała architektura i, plastyka ogrodowa, sanitaria, urządzenia jordanowskie itp. Problem istniejącej zabudowy, zwłaszcza zabytkowej góralskiej ^{w ramach projektu etnograficznego} xat traktować należy jako element kompozycji. Zabudowę pozostałą eliminować kompozycyjnie lub faktycznie w miarę realnych możliwości. Z terenu parku powinna być przewidziana odpowiednia ilość wejść w rejon gubałowskiego parku leśnego.

Park na Równi Krupowej należy kształtować w zasadzie jako wielką otwartą przestrzeń, ujętą w mocne ramy zadrzewień, towarzyszących projektowanej zabudowie obrzeżanej obszaru. Głównym komponentem tego założenia są wielkie i dalekie perspektywy panoramiczne na Wysokie Tatry, Giewont, Tatry Zachodnie, Gubałówkę i Antokoówkę. Istniejące pasma zadrzewień są wystarczającą miarą przyszłego programu zadrzewień tego terenu. W swej północnej części powinien w dalszych etapach rozwojowych Zakopanego uzyskać bezpośrednie połączenie szerokim frontem z poprzecznie przebiegającym pasem "parku wodnego" i dalej z parkiem leśnym na Gubałówce, mając już optyczne z nim połączenie w chwili obecnej. Projektowana lokalizacja wielkiego stadionu sportowego w dolnej części Równi wydaje się być słuszną. Idea "dynamicznego" przebiegu bulwaru półn-wsch o zmiennych perspektywach/koncepcja prof. Chmielewskiego/ posiada ogromne walory. Przebieg poprzecznej łącznicy Antokoówka-Lipki może być wzbogacony przez wprowadzenie ^{zespółu zwierciadeł} ~~poprządkowanego zwierciadła~~ wodnych, urządzonych przez skierowanie biegu potoku Foluszowego przez Równię do potoku Bystrego. Duże trudności realizacyjne i kompozycyjne stanowi projektowane powiązanie bulwaru wschodniego z osią skoczni pod Krokwią, wobec jej przejścia przez tereny o intensywnej, choć mało wartościowej zabudowie. Bulwar zachodni Równi powinien wiązać następujące

obiekty, związane ze sportem i turystyką: stację kolejki linowej na Gubałówkę, stadion sportowy, Kuźnice, z odgałęzieniem do skoczni. W związku z tym należałoby przestudiować możliwość bezpośredniego włączenia trasy ul. Zamoyskiego, poniżej skrzyżowania jej z ul. Witkiewicza w bieg bulwaru zachodniego, z odrzeżnym przejściem przez centralny plac miejski w rejonie Szałas. Zbieg ten pozwoliłby na ograniczenie przebiegu ul. Krupówki i zredukowanie jej roli do wewnątrzblokowej ulicy o charakterze handlowo-usługowej, bez funkcji śródmiejskiego tranzytu, dla którego nie posiada odpowiednich warunków.

Istniejący park miejski powiększony terytorialnie i przekomponowany, z odpowiednio wyzyskanymi walorami wodnymi przez wyzyskanie przepływającego potoku Białego, stanowiłby pełnowartościowy dekoracyjny skwer miejski w obrębie zabudowy mieszkalnej i usługowej. Dalej ku zachodowi, na łącznicy Antokołówka-Lipki w widłach potoków Młyniska-i Białego należałoby przewidzieć urządzenie podobnego skweru, w oparciu o istniejący maszyn zieleni.

12. Zielenie i skwery

Liczne wolne tereny, będące wynikiem układu zabudowy oraz lokalnych właściwości terenu powinny być zużytkowane dla stworzenia dekoracyjnych zieleni, wzbogacających pod względem walorów estetycznych miasto i likwidujących wszelkie formy nieużytków. Dla przykładu wymienić można drobne lecz eksponowane fragmenty terenowe przy Muzeum Tarzańskim, przy kinie, przy kościele parafialnym, przy szkole na ul. Orkana, przy dworcu kolejowym i przy projektowanym dworcu autobusowym, gdzie należałoby wprowadzić ten rodzaj zieleni, którego charakter powinien bazować na tzw. ogrodzie skalnym, z użyciem rodzimych form roślinności dekoracyjnej.

13. Zieleń nadwodna.

Istniejące częściowo pasma zieleni nadwodnej należy uzupełnić i wzbogacić. Wiąże się to bezpośrednio z zagadnieniem regulacji potoków dzikich dla których postulować należałoby zasadę kaskadowania, celem zmniejszenia ich energii kinetycznej. W zasadzie nie należy stosować piętrzeń zbiornikowych, lecz progi i stopnie przelewowe, w konstrukcji możliwie proste i prymitywne, kamienna lub drewniane, odbiegające od inżynierskiego szablonu. Wszelkie konstrukcje betonowe, ciosowe itp. nie powinny być stosowane, a zwłaszcza w swobodniejszych partiach krajobrazowych i osiedleńczych. Wyjątek mogą stanowić poważniejsze budowle, związane z tzw. wielką urbanistyką. W ciągach zieleni nadwodnej należałoby dążyć w miarę możliwości do wprowadzenia jedno lub obustronnych tras pieszych, stwarzając w ten sposób pełne uroku promenady i spacer, związane z żywiołem wody. Przy opracowywaniu pasm zieleni należy uwzględnić zagadnienie spływu zimnych mas powietrza z okolicznych stoków do koryta. Specjalną uwagę poświęcić należy potokowi Bystremu, którego niefortunna regulacja i towarzysząca jej dewastacja sąsiedztwa wymaga odpowiednich działań porządkowych. Cile przebudowa systemu regulacyjnego nie byłaby możliwa, należałoby po uporządkowaniu powierzchni wybrzeża wprowadzić bogate zadrzewienie i zakrzewienie brzegów. Łącznie z formami drzew i krzewów zwisających. Przy ustalaniu zagadnień komunalnych należy wielki nacisk położyć na środki zabezpieczające czystość wód w potokach.

14. Zieleń przydrożna.

Dla ulic, posiadających własne pasma zadrzewień, wprowadzać należy stosowane powszechnie formy, od alejowych rytmicznych aż do grupowych i krajobrazowych włącznie, uwzględniając rodzaj arterii, jej elementy techniczne i rodzaj zabudowy.

TG-OM-434-4

15. Zieleń osiedlowa.

Postulaty odnośnie zieleni osiedlowej zawierają się w ogólnych wskazaniach, obowiązujących przy tego rodzaju zadrzewieniach. Zabezpieczenie nasłonecznienia budynku, w ~~zasięgu~~^{wachlarzu} kierunków pół-wsch - pół-zach. powinno wyznaczać dla działki strefę ~~swobodnego~~^z dysponowania nasadzeniami. Przy opracowywaniu lokalnych planów zabudowy liczyć się należy z kompleksowym ujęciem tych ~~warunków~~^{zagrożeń} i dążyć do wytwarzania logicznych układów zieleni, tak pod względem jej sytuowania, jak i doboru materiału roślinnego, uwzględniając indywidualne potrzeby roślin, ze ^{uwagi} względu na wodę, światło, cień i warunki glebowe. Orientacyjny wskaźnik ilościowy powinien wynosić około 100-120 drzew na lha.

16. Cmentarze.

Otwarty problem lokalizacji nowego cmentarza dla Zakopanego nasuwa postulaty nie tylko jego prawidłowego usytuowania pod względem wymogów sanitarnych, ale też pod względem walorów kompozycyjnych w ogólnym planie miasta i krajobrazu. Znając trudności lokalizacyjne, w formie dyskusyjnej proponuję rozpatrzenie miejsca pod nowy cmentarz w rejonie Bachledów, na ^{północno-} ~~zachod-~~ nych stokach wzgórza.

17. Zieleń pól, łąk i pastwisk.

Dla większości terenów zielonych otwartych nie przewiduje się zmiany formy użytkowania, z wyjątkiem ogólnej zasady eliminowania nieopłacalnego rolnictwa na rzecz gospodarki hodowlanej, a więc przemiany ról na łąki i pastwiska. Uspołecznione formy gospodarki wiejskiej mogą pozwolić na wprowadzenie w pewnej mierze na przeobrażenie krajobrazu, przez zastosowanie pewnych korektur i uzupełnień zadrzewień i zakrzewień, zgodnie z zasadami obowiązującymi w tym środowisku naturalnym. Wstępne zabiegi

w zakresie zadrzewień i zakrzewień mogą już mieć miejsce przez obsadzanie miedz i granic, drobnych wskoków terenowych i kopców żwirowych, analogicznie do istniejących od dawna w tym terenie tradycji. Orientacyjny wskaźnik ilościowy wynosi około 20 - 30 drzew na 1 ha.

18. Dobory drzew i krzewów.

Podstawowy dobór materiału roślinnego powinien bazować na drzewostanie rodzimym, takim, jaki znajdujemy w analizie stanu istniejącego. Zmienić natomiast należy stosunek procentowy poszczególnych gatunków, zmniejszając hegemonię świerka i jesionu na rzecz innych przedstawicieli flory miejscowej, a więc jaworu, jarzębiny, buka, modrzewia, wierzby, osiki, wiązu górskiego, jodły i innych, występujących obecnie w minimalnym odstku. Szczegółowe ustalenie proporcji powinno być przedmiotem fachowych studiów.

19. Bilans terenowy.

Licząc w obręb refy zainwestowania przybliżony bilans terenów zielonych otrzymujemy następujące powierzchnie oraz stosunek na 1 mieszkańca w m².

rodzaj zieleni	jest	pow. proj.	m ² /1 mk.
parki i zieleńce	5 ha	75 ha	20
zielen przydrożna	10	35	1
zielen nadwodna	35	50	1,5
cmentarze	5	15	4
parki leśne	-	350	100
nieużytki	40	-	-

razem ok 127 m²/1 mk

Ureho's

~~Bolynice~~
~~Chenice~~
Kewscin
Kelyluny
~~Korabli~~
~~Kobring~~
~~Krenawice~~
Kuginiaki
~~Kurshenow~~
~~Ochodra~~
~~Obmanice~~
Piedli Wl
~~Pielonstus~~
~~Sedrone~~
~~Shesone~~
~~Sobanowice~~
~~Stachaki~~
Sygnenow
Tow
Wroldo
Witkowic
Wolice
~~Wotowice~~

Chosenow

~~Bolch~~
~~Bolcin~~
~~Zankowski~~ ~~Fobow~~
~~Gowans~~
Gusow
~~Yorwiler~~
~~Yorowice~~
Lipowice
~~Pirany~~
~~Pirze~~
~~Pseny~~
Rend
~~Trebinie~~
~~Wole Filip~~